

തിരീക്ഷണങ്ങൾ

ഗാസിയുടെ അഹിംസാത്തക

സമരങ്ങളുടെ ഉന്നതമായ

ഗുണവിശേഷങ്ങൾ ലോകമെന്നാട്ടും

നടക്കുന്ന പ്രക്രോഷാങ്ങളെ എന്നുണ്ടെന്ന്

സ്വാധീനിച്ചു എന്ന് വിലയിരുത്തുന്നു

ജിയോ ജോസ്

അഹിംസ ഭീരുത്യമല്ല

"The end cannot justify the means, for the simple reason that the means employed determine the nature of the ends produced" - Aldous Huxley

*"All men desire peace. But very few desire there things which make for peace".
- Thomas. A. Kempis*

ശക്തനായവൻ ദുർബലവന് നേരെ നടത്തുന്ന അധിനിവേശത്തിൽനിന്നും ആക്ര
മനത്തിൽനിന്നും അടിച്ചുമർത്തലുകളുടേയും തുടർക്കമകളുമാണ് ഈതുവരെ രേഖപ്പെ
ടുതപ്പട്ടിട്ടുള്ള ലോകത്തിന്റെ രാഷ്ട്രീയ ചരിത്രമെന്നത്. അതുകൊലഞ്ചെളിൽ ഈ
ആക്രമണങ്ങൾക്കുമെതിരെ ധൈരോദാത്മകയും ചെറുതുനിൽപ്പുകൾ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. എ
നാൽ ലോകത്ത് നിലനിൽക്കുന്ന അസമതാങ്ങൾക്കും ചൂഷണത്തിനുമെതിരെ ദാർ
ശനികവും രാഷ്ട്രീയപരവയും പ്രായോഗികവുമായ പരിഹാരങ്ങൾ നിർദ്ദേശിച്ച് എറ്റ
വും മഹത്തായ രണ്ടു വിപ്പവകാരികളായിരുന്ന മാർക്കസും ഗാസിയും. മാർക്കസ്
ഹിംസാത്മകമായ വർദ്ധു വിപ്പവത്തിനിട ഇന്ന് ലോകത്ത് നിലനിൽക്കുന്ന അനീതി
യും അസമതാവും നിരണ്ട സാമൂഹ്യവസ്ഥയെ ഇല്ലാതാക്കണമെന്ന് വിശ്വസിച്ചു. ഉ
ല്പാദനോപാധികളിലുള്ള അധികാരവും സാമ്പത്തിക ഘടനയിലുള്ള അസമതാവു
മാണ് ലോകത്തിലെ ഏല്ലാ അനീതികൾക്കും കാരണമെന്ന് അദ്ദേഹം നിരീക്ഷിച്ചു.
അതിനുള്ള പരിഹാരമാവട്ട വർദ്ധനമരവും. മാർക്കസിൽനിന്നും സിഖാന പ്രകാരമുള്ള
സാമ്പത്തിക വിശകലനങ്ങളും ക്രയവിക്രയങ്ങളും പ്രധാനമായിരിക്കുന്നേം തന്നെ
അത് ധമാർത്ഥ പ്രശ്നങ്ങളുടെ ഭാഗിക സത്യം മാത്രമെ ആവുന്നുള്ളൂ. മനുഷ്യൻ
അസ്ത്രോക്കാണ്ക മാത്രമല്ല ജീവിക്കുന്നതെന്ന് ക്രിസ്തു നൃംബാണ്കൾക്കുമുന്നേ കൃത്യ
മായി പാണ്ടുവെച്ചിട്ടുണ്ട്. ഭാതിക സാക്രാന്തങ്ങളോടൊപ്പം മാനവ സമൂഹത്തിന്
സാതന്ത്ര്യവും ധാർമ്മിക ആഖ്യാതമികമുല്യങ്ങളും ആരോഗ്യകരമായ നിലനില്പി
ന് അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ്. സാമുഹ്യ നിയന്ത്രണങ്ങളാടുകൂടിയ രാഷ്ട്രീയവും
സാമ്പത്തികവുമായ സാതന്ത്ര്യം മനുഷ്യൻ്റെ വികാസത്തിൽനിന്നും ജീവിത സഹാരി
കരണത്തിൽനിന്നും ഏറ്റവും പ്രധാനപ്പെട്ട ഘടകമാണ്. ഈവിടെയാണ് ഗാസിജി വി

ത്യസിദ്ധനാവുന്നതും പ്രസക്തനാവുന്നതും.

ശക്തനായവൻ ദുർബലരിക്ക് നേര നടത്തുന്ന അടിച്ചുമർത്തലുകൾ സത്യതിലും അഹിനസയിലും ഉറച്ചുനിന്നുകൊണ്ട് തിന്മയ്ക്കെതിരെ നടത്തുന്ന ചെറുത്തുനിൽപ്പുകളിലൂടെ മാത്രമെ അവസാനപ്പീകരാൻ കഴിയുകയുള്ളതുവന്ന് അദ്ദേഹം വിശ്വസിച്ചു. അത് തന്റെ ജീവിതത്തെ തന്നെ സത്യാനേഷണശാലയാക്കിക്കൊണ്ട് ലോകത്തിന് മുമ്പിൽ തെളിയിച്ചു. ഈ ഒഴിപ്പട്ടിയ സാക്ഷ്യം തിരിച്ചയായും ലോകരാഷ്ട്രീയ ചരിത്രത്തിൽ ആദ്യത്തെ സംഭവമാണ്. വർത്തമാന ഭാവി തലമുറകൾക്കു മുന്നിൽ അങ്ങനെ ഗാന്ധിജി വലിയൊരു പ്രതീക്ഷയായും ഉത്തരവാദിത്വവും വെല്ലുവിളിയുമാകുന്നു. എന്നാൽ ഗാന്ധിജിയൻ അഹിനസയിലുണ്ടായ സത്യാഗ്രഹ സമരങ്ങളെ മുഴുവൻ ആക്ഷേപവിക്കുന്ന സമീപനങ്ങളും പ്രാശ്തനാവകളുമാണ് ചിലകോണ്ടുകളിൽനിന്ന് ഉണ്ടായിരുന്നതിൽ കൂടുതൽ. ചരിത്രത്തെക്കുറിച്ചുള്ള തീക്കണ്ണ അജ്ഞന്തയും അഹകാരവുമാണ് ഇത്തരം പ്രാശ്തനാവനകളിൽ നിശ്ചിക്കുന്നതെന്ന് വ്യക്തം. ഗാന്ധിയൻ പ്രസ്ഥാനങ്ങളോ അറിയപ്പെടുന്ന ഗാന്ധിജി പ്രവർത്തകരോ ഇത്തരം ജലപ്പനങ്ങൾക്ക് മറുപടി പറയാനുണ്ടാവുന്നില്ല. എന്നതാണ് അതിലേറെ ദുഃഖകരമായ വസ്തുത.

അഹിനസ ഏകലും ഭീരുത്വമല്ല. ഭീരുത്വമാവാനും പാടില്ല. യംഗ് ഇന്ത്യയിൽ ഗാന്ധിജി ഇങ്ങനെ എഴുതി ‘ഭീരുത്വവും അക്രമസഭാവവും ഇതി

ത്രൈമെ ശക്തിയാർജ്ജിക്കുന്നുള്ളൂ. അത് ഹിന്ദുസാത്മകമായ ഉപദോഗ സംസ്കാരമായി മാറിയിരിക്കുന്നു. യുദ്ധങ്ങൾ, വംശീയ ഏവരങ്ങൾ, വർഗ്ഗീയത, വികസനത്തിന്റെ പേരിലുള്ള കൂട്ടിയൊഴിപ്പിക്കലുകൾ, ഭരണകുടൽത്തിന്റെ മനുഷ്യാവകാശ ലംഘനങ്ങൾ പലപ്പോഴും ഏറ്റവും വലിയ മർദ്ദനാഹാരിയിയായി വർത്തിക്കുന്നത് ദ്രോഡാണ്, തെരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ട് ‘ജനാധിപത്യ’ സർക്കാരുകളാണ് എന്നതാണ് ദുഃഖകരമായ വസ്തുത. അതുകൊണ്ട് രാഷ്ട്രത്തിലെ ഭീകരതയും മറ്റൊരു ഭീകരതയുമെന്നുപോലെ എതിരിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടോ എന്നും ഇവർക്കും മുമ്പാണ് മറ്റ് ഇസാങ്ങൾ

എക്കായിപ്പര്യാദരണകുടങ്ങൾക്കെതിരെ എറുമുകളുകളിലുണ്ട് ഓരിക്കൽ അധികാരിക്കാത്തിലെത്തി കഴിഞ്ഞാലും ആ സംഘത്തിൽ സ്വത്രവും വെവിഡിങ്ങളെ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതുമായ രേണുകുടങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നതിനോ, സാമൂഹികവും സാമ്പത്തികവുമായ വികാസം ത്രാംബന്ധപ്പെടുത്തുന്നതിനോ, മനുഷ്യാവകാശങ്ങൾ സംരക്ഷിക്കുന്നതിനോ സാധിക്കാറില്ല. പലപ്പോഴും ഇള രാജ്യങ്ങൾ പ്രതിവിഷ്ടവങ്ങളിലേക്കും വിഭവം ഇടപെടലുകളിലേക്കും വ്യാപാര സ്ത്രാനേജും ലോകവും നീങ്ങിയ ചരിത്രമാണ് കാണാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളത്

ബേത് തിരഞ്ഞെടുക്കണമെന്ന് ചോദിച്ചാൽ ആക്രമണമെന്നു ഞാൻ പറയു. എന്നാൽ അഹിനസ അക്രമണത്തെ കാശർ പലമടങ്ങ് ഉന്നതമാണ്.” 1920-ൽ യംഗ് ഇന്ത്യയിൽ അദ്ദേഹം വിശ്വാമേഘതി. “അഹിനസയും ഭീരുത്വം വിരുദ്ധപദങ്ങളാണ്. അഹിനസ ഉന്നതമായതോടെ ഗുണവിശേഷങ്ങൾ മാണഝിൽ ഭീരുത്വം ഏറ്റവും വലിയ സഭാവദ്ധംമാണ്. അഹിനസ പ്രേമത്തിൽനിന്നും ഉറവ് തേടുന്നു. ഭീരുത്വം മാവരുടെ വിഭേദത്തിൽനിന്നും. അഹിനസ എപ്പോഴും സഹിക്കുന്നു. ഭീരുത്വം മറുള്ളവർക്ക് പീശനമാവുകയാണ്.”

ഈ ഹിന്ദു ലോകത്തെ മുഴുവൻ ഗ്രസിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹിന്ദുസയുടെ വിവിധ രൂപങ്ങളിലുള്ള കടന്നു കയറ്റുങ്ങൾ അധികിനിവേശങ്ങൾ..., അത് ശാരീരിക തലത്തിൽ മാത്രമാതുങ്ങുന്നില്ല. മാനസിക തലത്തിലും ആത്മീയ തലത്തിലും വളരെ സുക്ഷമമായി നേരുമുണ്ടായിരുന്നു. ‘വികാസന’മെന്നതുതന്നെ അധികിവേശമായി മാറിയിരിക്കുന്നു. ഒരു സംസ്കാരം മറ്റുത്ത ജനത്തയുടെ അവകാശങ്ങൾക്കും

കൂടും മുന്നോട്ടുവെച്ചകാനുള്ളത്? അക്രമങ്ങളിലുടെ, ഹിന്ദുകളിലുടെ, ലോകത്തെ ഗ്രസിച്ചിരുന്ന ഏതെങ്കിലും പ്രശ്നങ്ങൾക്ക് ശാശ്വത പരിഹാരമുണ്ടാകുന്നതിന് സാധിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

അഹിനസത്തെ തത്വസംഹിതയും മുല്യബോധത്തിനും ആയിരക്കണക്കിൽ വർഷങ്ങളുടെ ചരിത്രമുണ്ട്. സാമൂഹ്യ പരിഷ്കാരങ്ങൾക്ക് നേരുത്താം നിർക്കിക്കൊണ്ട് ഭരണാധികാരികളുടെ തിരുക്കൾക്കെതിരെ യുദ്ധപോരാട്ടമായി പലപ്പോഴുമത് മാറിയിട്ടുണ്ട്. ആധുനിക കാലാവധിത്തിൽ അഹിനസയിലുണ്ടായ പ്രക്ഷോഭങ്ങളുടെ എല്ലാവും വെവിധിവും വർദ്ധിച്ചുവരുന്നുവെന്നതു ആശാവഹമാണ്. ഈ മുന്നോട്ടുവെച്ച ആശാവഹമാണ്. ഈ മുന്നോട്ടുവെച്ചകളിലും ഉള്ളജ്ഞം പകരുന്നതിൽ നേർവ്വഴി കാട്ടുന്നതിൽ ഇന്ത്യൻ സാത്രയും സമരപ്രാണിയും ചുരുക്കിയും സാമ്പത്തികവും പരിശോഭങ്ങളുടെ പീശനമാവുകയാണ്. അതിനിലെ കൂടുതലും ജനത്തയുടെ അവകാശങ്ങൾക്കും കൂടുതലും ജനത്തയുടെ അവകാശങ്ങൾക്കും

യുദ്ധ മാർട്ടിന് ലൃതർകിംങ്ങിരെന്തും നേൽസൺമണ്ഡലത്യുടെയുമെല്ലാം വിജയിച്ച് പോരാട്ടങ്ങൾ ഉത്തമനിദർശന അഭ്യാസി നിലകൊള്ളുന്നു. 1950-കളും ദുർഘടനയും അലബാമയിൽ ലൈ പാസ്സറായിരുന്ന മാർട്ടിന് ലൃതർ, മോൺ ഗ്രോമി ബാസ്സ് സ്പാറിഷ്കരണ തിലുടെ ശ്രദ്ധയാവുന്നത്. ബെള്ള കാരായ തീവ്രവാദികളുടെ അക്രമങ്ങൾ അംഹിംസാത്മക അച്ചടക്കത്തിലും ദേ നേരിട്ട് ഉച്ചനിപത്തും അവസാന നില്പിക്കാൻ അവർക്ക് കഴിഞ്ഞു. ഇന്നീ പ്രേരിഷ് ലോകമെമ്പാടും ആദിവാസി ദളിത് പ്രക്ഷോഭങ്ങൾ സ്വന്തി, പരിസ്ഥിതി പ്രസ്ഥാനങ്ങൾ എല്ലാം അഹിംസാ മാർഗ്ഗത്തിന്റെ പ്രധാനക്കാളുണ്ട്. ചെചനീസ് അധിനിവേശത്തിനെതിരെ ടിബറ്റൻ ജനത്യുടെ ആത്മീയ നേതരാവ് ദിലായ് ലാമ, ബർമ്മയിലെ പട്ടാള ഗുണഭക്ഷിക്കെതിരെ ആംബ്, സാംഞ്ചി സുചി മൺപുരിലെ ജനത്തക്കുവേണ്ടി നമ്മുടെ ഇരും ശർമ്മയും പോരാട്ടങ്ങൾ തുടരുന്നു.

ലോകത്തിലെ ഏറ്റവും വലിയ സെസന്റിക്കുടിയായ അമേരിക്കയുടെ പിൻബലത്തോടെ വാണിരുന്ന പല മർദ്ദക ഏകാധിപതികളുടും തുരത്തിയാൻ അഹിംസാത്മക മുന്നേറ്റങ്ങൾ കും സാധിച്ചിട്ടുണ്ട്. സുധാന്തരെ ന്യൂ മെറി, ഹൈത്തിനിയിലെ ഡ്യൂവാലിയൻ ഫിലിപ്പേപർസിലെ മാർക്കോൻ, സാരത്ത് കൊറിയത്തിലെ ചുന്ന്, ചിലി ഡിലീ വിനോഷ് എന്നീ ഏകാധിപതികൾ ഇങ്ങനെ സ്ഥാന ഭ്രഷ്ടരാക്കുന്ന പ്രവർത്തനം. 33 വർഷക്കാലം അമേരിക്കയിലെ റിപ്പബ്ലികൻമാരുടെയും സെന്റോക്രാറ്റുടെയും പിന്തുണയും ഒരു മാനനിക്കുടുംബം ഇന്ത്യയിലും മാത്രം ഇന്ത്യനെപ്പുറതിലെ സുഹാരംഗാരിനെന്നും അഭ്യന്തരാവാരിനെ 1998-ൽ താഴീയിക്കാൻ നിരായുധ ജനകീയ ഉയർത്തുന്നേന്തെപ്പിന് സാധിച്ചു.

വിയറ്റനാം യുദ്ധത്തിനെതിരെ അമേരിക്കയിൽ നടന്ന ജനകീയ മുന്നേറ്റങ്ങൾ, ലോക വ്യാപാര സംഘടനയ്ക്കെതിരെ നടന്ന സിയാറ്റിൽ പ്രക്ഷോഭം, ലോക മുതലാളിത്തത്തിനെതിരെ ഇന്ത്യയുടുകളുടെ പിടിച്ചേടുക്കാൻ ലാറ്റിന മേരിക്കയിലും ഇന്ത്യപ്പറ്റിലും നടന്ന വരുന്ന പ്രക്ഷോഭങ്ങൾ... ഇങ്ങനെ എത്രയെത്ര അഹിംസാത്മകമായ ജനമുന്നേറ്റങ്ങളാണ് ഈ നിരയിലുള്ളത്.

വ്യവസ്ഥാപിത അർത്ഥത്തിൽ ഏ

ലൂ അഹിംസാത്മക മുന്നേറ്റങ്ങളും ഉടനടി വിജയിക്കുന്നു. സഹന അഡർ അനവധി ഏതുക്കേണ്ടിവരും. പക്ഷേ അവധെല്ലാം മാനവ സമൂഹത്തിന്റെ വികാസത്തിനും ആരോഗ്യകരമായ നിലനിൽപ്പിനും നൽകിയിട്ടുള്ള സംഭാവനകൾ നിസ്തുലമാണ്. ഈ അഹിംസാത്മക പോരാട്ടങ്ങളെ വികസിപ്പിക്കുകയും നിരന്തരമായി അനീതിയ്ക്കുടിരെ ജാഗ്രതരായിരക്കുകയുമുണ്ടാക്കുന്ന മുന്നിൽ സമാധാന പൂർവ്വമായ ലോകക്രമത്തിന് മറ്റൊന്ന് വഴിയാണുള്ളത്? വിജയിച്ചുവെന്നവ കാശപ്പെടുന്ന ആയുധ പോരാട്ടങ്ങൾ പോലും ആത്മക്കാരിക വിശകലന തത്തിൽ പരാജയമായിരുന്നുവെന്ന് കാണാൻ കഴിയും. ഓരോ ആയുധ പോരാട്ടത്തിലും ആയിരക്കണക്കിന് ജനങ്ങൾകുടിരുക്കാടുക്കുപെടുന്നു. വലിയൊരു വിഭാഗം ജനങ്ങൾ വീടും ജീവ നോപയിക്കുന്നു. നഷ്ടപ്പെടുവാനും നഷ്ടപ്പെടുവാനും കുപ്പിയിടങ്ങളും നശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. നഗരങ്ങളും രാജ്യത്തെ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളും താരുമാരാകുന്നു. സാമ്പത്തിക ഘടനകൾ തകരുന്നു. എല്ലാതിലുമുള്ള പരിയായി വ്യാപകമായ പരിസ്ഥിതി നാശത്തിനിടയുമാകുന്നു. അതായത് എല്ലായ്പോഴും വിജയത്തിന് നൽകുന്ന നിലയിൽ നേടുത്തെക്കാൾ അധികമായി കിടക്കും.

ഏകാധിപത്യഭരണകൂടങ്ങൾക്കെതിരെ ഏറ്റുമുട്ടുകളിലും ദരിക്കൽ അധികാരത്തിലെത്തിരെ കഴിഞ്ഞും അ സംഘത്തിൽ സ്വത്രവും വൈവിധ്യങ്ങളെ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതുമായ ഒരു കൂടുതൽ ജനശ്രദ്ധ കൊണ്ടുവരാനും രാഷ്ട്രീയ മണിയല്ലതിൽ വിശയം ചർച്ച ചെയ്യുന്നതിനും ആ ഗോള പിന്തുണവരെ നേടിയെടുക്കാനും സാധിക്കും. ലക്ഷ്യത്തെ പോലെ പ്രധാനപ്പെട്ടതായിരക്കണം മാർഗ്ഗവും. എത്തെന്നാൽ ലക്ഷ്യത്തിലേ പ്രകൃതം തീരുമാനിക്കുന്നത് മാർഗ്ഗം തന്നെയാണ്. ഗാന്ധി ഒരു പടികൂടി കടന്നു പറിയു. “മാർഗം വിത്താബന്ധിൽ ലക്ഷ്യം വുക്ക്ഷമാണ്. രണ്ടും അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്.” അല്ലെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും മാർഗ്ഗം തന്നെയായിരുന്നു ലക്ഷ്യവും.

ശ്രീ അധികാരം എല്ലായ്പോഴും ഒരു ചെറിയ വരേണ്ട നൃനാപകഷത്തിന്റെ കൈകളിലായിരക്കും. അവിടെ ജനം ധ്യപത്യത്തിനും മതവർണ്ണം വെവിയ്യ അശ്രൂക്കും യാതൊരു സ്ഥാനവുമുണ്ടാകില്ല സംഭാവനക്കാരിൽ അസഹിഷ്ണുത അവരുടെ മുവമുട്ടെയായിരിക്കും.

തന്റെപരമായി നോക്കിയാലും ആക്രമണാസൂക്ഷ്മായ പ്രക്ഷോഭങ്ങൾ ആയുന്നിക്കും കാലാല്പദ്ധതിലെ ശക്തമായ മിലിട്ടറിൽ സർക്കാരുകൾക്കെതിരെ ബുദ്ധിപൂർവ്വകമല്ല. സർക്കാരുകൾക്ക് അവരുടെ ഭീകരമായ ആയുധ ശക്തി ഉപയോഗിച്ചുള്ളതാണ് പ്രക്ഷോഭങ്ങളെ അടിച്ചുമർത്താൻ കഴിയും. അതിനുശേഷം ജനസൂരക്ഷയുടെ പേരിലും മറ്റും അക്രമണാർത്ഥത്തെ ന്യായികരിക്കാനും സാധിക്കും. എന്നാൽ അഹിംസാത്മക മുന്നേറ്റങ്ങളെ അടിച്ചുമർത്താൻ ശ്രമിച്ചാൽ അവയ്ക്കുന്നുകുലമായി വലിയ സഹതാപരംഗവും ജനവികാരവുമുണ്ടാകുകയും അതുവഴി ജനകീയ പ്രസ്ഥാനങ്ങൾക്ക് ജനകീയ പിന്തുണയും പക്ഷാളിത്തവും വർദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യും. അതുവഴി മുന്നേറ്റു വരുക്കുന്ന നൂമ്പാവാക്യങ്ങളിലേക്കും വിശയ അള്ളിലേക്കും കുടുതൽ ജനശ്രദ്ധ കൊണ്ടുവരാനും രാഷ്ട്രീയ മണിയല്ലതിൽ വിശയം ചർച്ച ചെയ്യുന്നതിനും ആ ഗോള പിന്തുണവരെ നേടിയെടുക്കാനും സാധിക്കും. ലക്ഷ്യത്തെ പോലെ പ്രധാനപ്പെട്ടതായിരക്കണം മാർഗ്ഗവും. എത്തെന്നാൽ ലക്ഷ്യത്തിലേ പ്രകൃതം തീരുമാനിക്കുന്നത് മാർഗ്ഗം തന്നെയാണ്. ഗാന്ധി ഒരു പടികൂടി കടന്നു പറിയു. “മാർഗം വിത്താബന്ധിൽ ലക്ഷ്യം വുക്ക്ഷമാണ്. രണ്ടും അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്.” അല്ലെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും മാർഗ്ഗം തന്നെയായിരുന്നു ലക്ഷ്യവും.

With best compliments from

CENTRE FOR POST
GRADUATE STUDIES

P.G. Centre

North Bus Stand, Thrissur-20.

Ph : 2338983, 6950675

e-mail : pgcentre.tsr@gmail.com